

Metoder til en forebyggende indsats om seksuel sundhed på ungdomsuddannelser - evaluering af 3 pilotprojekter

Marts 2009

Marianne Malmgren

Metoder til en forebyggende indsats om seksuel sundhed på ungdomsuddannelser - evaluering af 3 pilotprojekter

Marts 2009

Marianne Malmgren

**Metoder til en forebyggende indsats om seksuel sundhed på ungdomsuddannelser
- evaluering af 3 pilotprojekter**

© CASA, Marts 2009

ISBN 978-87-92384-26-3

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-92384-27-0

Forord

Med det formål at høste erfaringer for forskellige metoders egnethed til at nå og engagere elever på ungdomsuddannelserne med en forebyggende indsats, hvad angår seksuel sundhed, har Sundhedsstyrelsen støttet tre pilotprojekter.

Det drejer sig om *Temadag på ungdomsuddannelserne i Region Syddanmark* gennemført af Center for Sex og Sundhed i Odense, *Viden til tiden* gennemført af Sundhedshus for unge (tidligere Lysthuset) i Århus og *Klædt på til seksuel sundhed* gennemført af Sundhedscentret i Næstved. I pilotprojekterne er afprøvet forskellige metoder bl.a. foredrag, ung-til-ung, teatermonologer, lydinstallation og film.

Nærværende rapport udgør evalueringen af pilotprojekterne og bygger på 625 elevers spørgeskemabesvarelser, fokusgruppeinterview med elever samt interview med projektledere, lærere og forvaltningsrepræsentanter.

Tak til alle elever, som har taget sig tid til at udfylde spørgeskemaet, og de, som desuden har deltaget i fokusgruppeinterview, samt til projektmedarbejdere, lærere og forvaltningsrepræsentanter, som har afset tid til interview.

Rapporten er skrevet af cand.scient.soc. Marianne Malmgren og som led i CASAs kvalitetskontrol har lic.scient.soc. Sanne Ipsen læst og kommenteret rapporten. CASA har udarbejdet evalueringsrapporten for Sundhedsstyrelsen.

CASA
Marts 2009

Indhold

1	Indledning og sammenfatning	5
1.1	Sammenfatning	6
2	Evalueringsens formål og metode	11
2.1	Metode	11
3	Metoder	15
3.1	Stand up	15
3.2	Seksualundervisning med foredrag	17
3.3	Ung-til-ung dialog	19
3.4	Teatermonologer, lydum og film	20
3.5	Kombination af forskellige metoder	21
3.6	Nøgleperson på uddannelsesinstitution og oplæg	24
4	Læring og holdninger	27
4.1	Læring om seksygdomme, prævention og ansvar	27
4.2	Emner eleverne manglede	29
4.3	Foredrag og ung-til-ung – stort udbytte	29
4.4	Budskaber og holdninger	32
5	Forankring	37
5.1	Samarbejde	37
5.2	At nå eleverne på deres ungdomsuddannelse	40
5.3	Et kommunalt perspektiv	42
6	Litteraturliste	45
	Bilag - Spørgeskema	47

1 Indledning og sammenfatning

Som led i udmøntningen af abortbehandlingsplanen har Sundhedsstyrelsen støttet tre pilotprojekter, som har til formål at afprøve metoder til forebyggelse af uønsket graviditet og seks sygdomme blandt unge, der har forladt folkeskolen. De tre projekter er:

Temadag på ungdomsuddannelserne i Region Syddanmark er gennemført af Center for Sex og Sundhed i Odense. Projektet er målrettet 60 ungdomsuddannelsesinstitutioner primært produktionsskoler og tekniske skoler i Region Syddanmark. Indsatsen består af en temadag med stand up-undervisning for skolens elever af en seksualunderviser og efterfølgende ung-til-ung dialog i de enkelte klasser. En kondom-bod er opstillet, og der uddeles informationsmateriale og pjecer. På enkelte skoler har der været et kort foredrag for lærerne om, hvordan man taler med unge om sex og beskyttelse. Indsatsen er gennemført i efteråret 2007. Cirka 1.800 elever på i alt 27 skoler har deltaget i en temadag om seksuel sundhed.

Viden til tiden er gennemført af Sundhedshus for unge (tidligere Lysthuset) i Århus Kommune og målrettet ungdomsuddannelsesinstitutionerne i Århus-området. Indsatsen består af et arrangement for eleverne på ungdomsuddannelsen med stand up, undervisning, ung-til-ung dialog, en oplevelsestur gennem to lyd- og videoinstallationer og to teatermonologer, og eleverne har mulighed for at besøge 'Det Rullende Lysthus' med salg af kondomer. På enkelte skoler vil teaterforestillingen 'In Dream' blive sat op. Forud for besøget er gennemført en spørgeskemaundersøgelse af elevernes adfærd i forbindelse med seksuel sundhed. Indsatsen er gennemført i efteråret 2007. Cirka 670 elever på 8 ungdomsuddannelser har deltaget i *Viden til tiden* arrangementet.

Klædt på til seksuel sundhed er gennemført af Sundhedscentret i Næstved Kommune og målrettet ungdomsuddannelserne i kommunen. Projektet indeholder undervisning rettet mod elever på ungdomsuddannelser og produktionsskoler samt SPASmagerkursus for nøglepersoner/lærere fra uddannelsesinstitutionerne inden for seksualitet, prævention, abort og seks sygdomme. Indsatsen er gennemført i efteråret/vinteren 2008. *Klædt på til seksuel sundhed* er gennemført for cirka 130 elever på 10. klasses centret.

Projekternes målgrupper er:

- Elever, der har forladt folkeskolen, og nu er i gang med en ungdomsuddannelse eller på produktionsskole.
- Udsatte unge – som kan have højere risiko for at blive uønsket gravid.

Målene for projekterne er, at de metoder, der afprøves, skal:

- sikre, at de unge opnår tilstrækkelig faktuel viden om prævention og seksualitet til at kunne beskytte sig selv
- sikre, at de unge opnår kompetencer til at anvende denne viden.

1.1 Sammenfatning

Fokus i evalueringen er for det første at vurdere, hvilke metoder der når og engagerer forskellige grupper af elever på ungdomsuddannelser og produktionsskoler og særligt udsatte unge på disse uddannelser. For det andet at vurdere elevernes tilegnelse af viden og holdningsbearbejdning som følge af deltagelse i forebyggelsesarrangementerne. For det tredje at pege på muligheder for forankring af en forebyggende indsats vedrørende seksuel sundhed i eksisterende strukturer i kommuner/centre og uddannelsesinstitutioner.

Evalueringen bygger på kvantitative og kvalitative metoder. 625 elever har udfyldt et spørgeskema om deres udbytte af forebyggelsesarrangementet samt deres vurderinger af de forskellige metoder. Heraf er de 356 fra Region Syddanmark, de 172 fra Århus og 97 fra Næstved. Elevernes vurderinger og synspunkter er desuden indsamlet gennem afholdelse af fokusgrupper med elever fra henholdsvis Teknisk Skole i Kolding, Århus Produktionsskole og Egå Produktionsskole. Endvidere indgår interview med projektlederne, enkelte lærere og forvaltningsrepræsentanter samt forskelligt dokumentationsmateriale som baggrund for evalueringen.

Metoder

Det er tilsyneladende de velafprøvede metoder, nemlig seksualundervisning og ung-til-ung, der engagerer og når målgruppen af elever på ungdomsuddannelserne bedst – også de udsatte unge, og bedst i kombination. Seksualundervisningen kan med fordel foregå med showpædagogik.

Eleverne synes, at stand up er en god metode at starte et arrangement om seksuel sundhed på deres ungdomsuddannelse. Det sætter fokus på emnet midt i skoledagen, hvor de fleste har helt andre faglige fag, og det er især med til at bløde stemningen op i forhold til et emne, som det kan være vanskeligt at drøfte. Der skal imidlertid ikke gøres brug af stand up-metoden med at udpege en tilfældig blandt publikum og gøre vedkommende til offer gennem jokes og sarkasme. Eleverne er entydigt imod personificeringen ved at bruge enkelte af tilhørerne som eksempler, og det er netop et arrangement om seksuel sundhed og ikke et stand up-show, eleverne er indbudt til. Eksemplificeringen kan med fordel foregå i tredje fiktiv person på den måde, som ung-til-ung vejlederne bruger.

Teatermonologerne har også gjort indtryk på eleverne, men ikke i samme grad som foredrag og ung-til-ung. Det er imidlertid ikke muligt på baggrund af denne evaluering at sige noget om, hvorvidt det netop vil være ele-

menter fra disse oplevelsesforestillinger, som eleverne husker på lang sigt. Hvad angår film- og lydinstallationerne stiller eleverne krav til deres tekniske kvalitet. Efterfølgende bør der være mulighed for, at de kan drøfte de indtryk, oplevelserne har givet dem. Ellers kommer de korte oplevelsesrum til at stå som minimale fragmenter, hvor eleverne har vanskeligt ved at forbinde det med arrangementets øvrige emner.

Fælles plenumoplæg med faktuel opdateret viden om seksuel sundhed gennemført med showpædagogik og ung-til-ung dialog i mindre hold kan med fordel indgå som et samlet koncept ved forebyggelsesarrangement på tekniske skoler og produktionsskoler. Kombinationen af de to metoder formår for det første at skabe en velegnet stemning for indlæring og debat om emnet, for det andet at etablere et fælles faglig viden blandt eleverne som grundlag for den efterfølgende dialog, og for det tredje at eleverne lærer noget om ansvar og respekt for hinanden, hvad angår seksuel sundhed.

Læring og holdninger

Størstedelen af eleverne har fået mere viden og også et udbytte, hvad angår deres holdninger til at deltage i arrangementerne – og særligt i forhold til emnerne: sexsygdomme, prævention og ansvar/respekt. 2/3 af eleverne har lært meget eller noget nyt om disse emner. Eleverne har således både lært noget faktisk om sexsygdomme og de forskellige præventionsformer, men i særdeleshed også noget om kønnenes fælles ansvar for prævention, hensyntagen til andre, og desuden har de fået sat fokus på egne og andres grænser.

En større andel af elever med anden etnisk baggrund end dansk har lært mere end elever med etnisk dansk baggrund. Samme tendens gælder for gruppen af socialt udsatte elever, om end der må tages forbehold for, at gruppen er forholdsvis lille i materialet, hvilket kan medføre en vis usikkerhed. Desuden er andelen af yngre elever, som har fået meget eller noget nyt ud af arrangementet, større end andelen af elever over 17 år.

Foredraget er den metode, som den største andel af elever vurderer at have lært meget eller noget nyt ved at deltage i, nemlig 86 %. Men også ung-til-ung dialogen har en stor andel af eleverne fået et fagligt faktisk udbytte af samt givet dem noget at tænke over.

Deltagelse i arrangementerne har givet eleverne noget at tænke over, men de er ikke på samme tid blevet mere afklarede. Dette kunne pege på behov for en form for opfølgning således, at eleverne har mulighed for at fastholde de refleksioner, deltagelsen har sat i gang hos dem.

Kun halvdelen af eleverne fra Århus har fået ny viden eller noget at tænke over ved at overvære teatermonologer og se film. Lydrummet har ikke haft

en læringseffekt for eleverne. Disse metoder er det kun eleverne fra Århus, som har haft mulighed for at opleve.

Forankring

Projekterne er gennemført i en tid, hvor det amtslige ansvar for forebyggelse og seksuel sundhed med kommunalreformen er bortfaldet med organisatoriske og faglige forandringer som konsekvens. Projekterne i Århus og Odense har gennemført deres indsats i efteråret 2007 og projektet i Næstved i slutningen af 2008. Projekterne i Århus og Næstved har været rettet mod elever på de ungdomsuddannelser, som er beliggende i kommunen, og projektet i Odense mod elever på ungdomsuddannelser i Region Syddanmark.

Erfaringerne fra de tre projekter viser, at det specialiserede tilbud, som allerede har organisering og metoder på plads, er lykkedes bedst med at gennemføre en indsats for eleverne på ungdomsuddannelserne.

Forebyggelsesindsats om seksuel sundhed for elever på ungdomsuddannelser kan tilsyneladende bedst realiseres ved, at eksperter udefra forankret i et specialiseret tilbud varetager det. Når pilotprojektet ikke i tilstrækkeligt omfang er lykkedes for det ene af de kommunalt forankrede tilbud, skyldes det flere forhold: at det endnu er et nyt område, som kommunen har overtaget fra amtet ved kommunalreformen i 2007, at emnet seksuel sundhed mangler prioritet og fokus blandt andre væsentlige forebyggelsestemaer, og at modellen med, at nøglepersoner på uddannelsesinstitutionerne skal undervise på andre institutioner, tilsyneladende vanskeligt lader sig realisere i praksis.

At indsatsen er gennemført på et 10. klasses center som den eneste ungdomsuddannelse i kommunen viser også, at det umiddelbart er lettere at etablere et forløb i en sammenhæng, hvor det kan indgå som del af undervisningen, nemlig en temauge om seksuel sundhed, og hvor der allerede er erfaringer med samarbejde mellem skole og sundhedscenter.

Uddannelsesinstitutionerne har en generel interesse for forebyggelsesindsatsen, og budskabet opfattes som relevant og vigtigt for deres elevgrupper. Det er forholdsvis lettere at tilrettelægge indsatsen på produktionsskoler end på tekniske skoler pga. deres forskellige struktur, størrelse, pensumkrav mm. Desuden har det været en fordel for skolerne, at indsatsen har kunnet gennemføres uden, at de skulle prioritere det økonomisk, samt at arrangementet var skemalagt, så eleverne skulle deltage for ikke at blive noteret som fraværende.

Konklusion

Forebyggelsesindsatsen vedrørende seksuel sundhed til elever på ungdomsuddannelserne nytter. De unge får noget ud af det, og de har stor interesse for emnet netop i den alder, som de har på grundforløbet. De lærer noget faktisk om sexsygdomme og præventionsformer og får også reflekteret

over forhold som ansvar og respekt i forbindelse med sex. Som arena for indsatsen har ungdomsuddannelsesinstitutionerne interessen, når den foregår i et samarbejde med kommune eller anden leverandør – de har tilsyneladende ikke selv ressourcer og faglig viden til at gennemføre den.

Seksualundervisningsforedrag tilsat showpædagogik med balance mellem underholdning og undervisning i plenum og ung-til-ung i mindre hold er velegnede metoder til forebyggelsesindsatsen, hvad angår seksuel sundhed. Teatermonologer er også en metode, som kan anvendes med en form for opfølgning med dialog over de refleksioner og tanker, oplevelserne har givet eleverne. Desuden er der behov for individuel rådgivning for elever med særlige problemstillinger. Det kunne fx være en nøgleperson/kontaktlærer på skolerne.

En indsats forud for forebyggelsesarrangementet med henblik på at målrette tilbuddet den specifikke elevgruppe på den enkelte skole har tilsyneladende ingen betydning for indsatsens succes og elevernes udbytte. Foredrag og ung-til-ung konceptet er sandsynligvis også det mest realistiske af de afprøvede koncepter set i forhold til de medarbejderressourcer, tekniske rekvisitter og den koordinering metoderne teater, lyd og film metoderne kræver. Især når det forholdes til den forholdsvise perifere prioritering unge på ungdomsuddannelserne har i den aktuelle forebyggelsesindsats i kommunerne.

Anbefalinger

Samarbejdet mellem leverandør og uddannelsesinstitution bygger i pilotprojekterne på to forskellige formål og strategier. Et samarbejde, hvor uddannelsesinstitutionens funktion ud over at prioritere indsatsen ved at skemalægge den primært er koordinerende. Den forebyggende indsats gennemføres af eksterne professionelle og erfarne seksualundervisere og ung-til-ung formidlere forankret i en organisation med speciale i seksuel sundhed. Et andet samarbejde, som bygger på involvering og kvalificering af lærere på de enkelte uddannelsesinstitutioner, og hvor kommunens specialiserede medarbejdere står for tilrettelæggelsen og gennemførelsen af kvalificeringen.

I den nuværende struktur på forebyggelsesområdet anbefales det, at kommuner, som ikke har et specialiseret center med kompetencer inden for seksuel sundhed, enten rekvirerer indsatsen hos eksterne parter eller samarbejder tværkommunalt om at tilbyde en indsats på ungdomsuddannelserne. De allerstørste kommuner kan have mulighed for at varetage indsatsen selv. En anden anbefaling er, at der arbejdes for, at kontaktpersonerne på ungdomsuddannelserne også har fokus på seksuel sundhed og kan rådgive eller henvise unge med specifikke problemer.

2 Evalueringens formål og metode

Formålet med evalueringen er at indsamle erfaringer med metoder til at nå målgruppen unge på ungdomsuddannelserne tekniske skoler og produktionskoler med en forebyggende indsats, hvad angår seksuel sundhed, og især socialt svage elever på disse institutioner.

I evalueringen bliver der fokuseret på følgende fire analysevinkler:

- Metodernes evne til at nå og engagere forskellige grupper af unge på ungdomsuddannelser.
- Elevernes faglige udbytte.
- Metodernes anvendelighed til at påvirke de unges holdninger til prævention.
- Mulighederne for forankring af indsatsen i eksisterende struktur i kommunerne og på uddannelsesinstitutionerne.

2.1 Metode

Evalueringen er gennemført på baggrund af forskellige dataindsamlingsmetoder såvel kvantitative som kvalitative:

- Spørgeskema til eleverne.
- Fokusgruppeinterview med elever.
- Interview med projektledere, lærere og forvaltningsrepræsentanter.
- Projektledernes registrering af aktiviteterens omfang og karakter.
- Dokumenter fx projektbeskrivelser, materialer og intern evaluering.

Spørgeskema til eleverne

Elever fra udvalgte uddannelsesinstitutioner har efter afholdelsen af aktiviteterne udfyldt et spørgeskema udarbejdet i samarbejde mellem CASA, projektmedarbejderne og Sundhedsstyrelsen. Spørgeskemaet er vedlagt rapporten som bilag. I Odense er spørgeskemaerne uddelt af ung-til-ung formidlere i slutningen af dialogen og indsamlet umiddelbart efter. I Århus og Næstved er de uddelt af lærerne et par uger efter indsatsens gennemførelse.

I alt 625 elever har besvaret spørgeskemaet. De 356 har deltaget i Odenses tilbud, 172 er fra Århus, og 97 er fra Næstved.

Tabel 2.1:

	Odense	Århus	Næstved	I alt
Produktionsskole	96	66	0	162
Teknisk skole	184	74	0	258
Anden skole	76	32	97	205
I alt	356	172	97	625

Af de 625 elever er 162 fra produktionsskoler og 258 fra tekniske skoler. Kategorien anden skole er i Odense-projektet landbrugsskoler, i Århus Social- og sundhedsskolen og i Næstved 10. klasses centret. I alt 205 elever kommer fra disse andre skoler.

Der er lige mange piger og drenge blandt de 625 elever. Andelen af piger er lidt højere end andelen af drenge på de tekniske skoler, når de forskellige linjer betragtes samlet, og andelen af drenge er lidt højere end andelen af piger på produktionsskolerne. Hvad angår kategorien øvrige uddannelsesinstitutioner afspejler kønsfordelingen det kønsopdelte arbejdsmarked med få drenge på Sosu-skolen og få piger på landbrugsskoler.

88 % af eleverne er født i Danmark, og 12 % er ikke.

Nedenstående tabel viser elevernes aldersfordeling.

Tabel 2.2:

	Antal	Procent
15-17 år	381	61 %
18-19	166	27 %
20-21	26	4 %
22-	15	2 %
Uoplyst.....	37	6 %
I alt	625	100 %

Projekterne har prioriteret førsteårselever på ungdomsuddannelserne, og således er næsten alle elever under 20 år – nemlig 88 %, og hovedparten 61 % er mellem 15 og 17 år.

Målgrupperne for projekterne er ud over elever, der har forladt folkeskolen, og nu er i gang med en ungdomsuddannelse eller på produktionsskole desuden unge, som er socialt svage – og dermed har højere risiko for at blive uønsket gravid. Denne målgruppe er vanskeligere at afgrænse og identificere, selvom gruppen er indeholdt i målgruppen unge på ungdomsuddannelser.

Idet resultaterne af de anvendte metoder skal analyseres specifikt i forhold til denne gruppe, er der opstillet nogle indikatorer for unge, som sandsynligvis kan karakteriseres som socialt svage unge. Det drejer sig om unge med to eller tre af følgende karakteristika: ingen 9. klasses afgangsprøve, påbegyndt flere ungdomsuddannelser uden at færdiggøre dem og/eller boet på anden måde end med forældre gennem deres opvækst. Gruppen af sandsynligvis udsatte unge omfatter 36 elever, hvilket svarer til 6 %.

Spørgeskemabesvarelsenerne er indtastet og bearbejdet i SPSS. Eleverne har besvaret skemaerne seriøst og har eksplicit forholdt sig til de forskellige

emner og påstande, hvilket fremgår af variationen i deres besvarelser, og at de ikke blot har anvendt en svarkategori til samtlige delemner, men netop – som det var intentionen – foretaget en vurdering af hver enkelt. Desuden har halvdelen af eleverne (54 %) benyttet sig af muligheden for at kommentere yderligere med ris og ros.

Fokusgruppeinterview med elever

Som en del af spørgeskemabesvarelsen er eleverne blevet spurgt, om de ville deltage i et gruppeinterview. Blandt de elever, som har svaret positivt, er der sammensat en gruppe fra Odense-projektet med 4 unge mænd og 4 unge kvinder fra teknisk skole Hansenberg i Kolding, og fra Århus-projektet 4 unge kvinder fra produktionsskolen i Egå og 5 unge mænd og 1 ung kvinde fra produktionsskolen i Århus. Således har i alt 18 elever deltaget i fokusgruppeinterview, heraf har de 5 en anden etnisk baggrund end dansk. Temaerne for fokusgrupperne var:

- Oplevelser af arrangementet.
- Beskrivelser og vurderinger af metoderne.
- Hvad har I lært?
- Om budskab og jeres holdninger til seksuel sundhed.
- Godt og mindre godt ved uddannelsesinstitutionen som kontekst.

Elever fra 10. klasses centret i Næstved har ikke deltaget i en fokusgruppe, fordi kun 6 svarede positivt på, at de var interesserede, og fordi 10. klasses elever ikke er evalueringens hovedmålgruppe, men dog alligevel en del af kommunens målgruppe for indsatsen, nemlig unge der har forladt folkeskolen.

Interview med projektledere, lærere og forvaltningsrepræsentanter

Projektleder og medarbejdere for hvert af de 3 projekter er interviewet i begyndelsen af projektperioden om deres forventninger til projektet, og igen om erfaringerne efter gennemførelse af indsatsen. I Odense er der endvidere afholdt et gruppeinterview med 3 ung-til-ung formidlere. I alt drejer det sig om 7 personlige kvalitative interview med følgende overordnede temaer:

- Målgruppe.
- Metoder.
- Betydning for eleverne – læring og holdningspåvirkning.
- Samarbejde.
- Forankring.

For at indsamle erfaringer fra institutionernes side er der gennemført personlige interview med leder, lærere eller uddannelsesvejledere på de ungdomsuddannelser, hvor eleverne har deltaget i dialogmøde. I alt 4 personer har deltaget i interview, 2 fra Århus og 2 fra Region Syddanmark. Temaerne er identiske med overstående.

I Næstved er 4 nøglepersoner på institutionerne blevet kontaktet telefonisk og blevet spurgt om bl.a. erfaringer med at være nøgleperson inden for seksuel sundhed på institutionen, samarbejdet med kommunen og muligheder og barrierer, hvad angår forankring af indsatsen.

Oprindeligt var det intentionen at gennemføre fokusgrupper med lærere, men det viste sig at være for tidskrævende for lærerne i forhold til omfanget af deres involvering i aktiviteterne.

Der er gennemført telefoninterview med 2 repræsentanter fra berørte kommunale forvaltninger vedrørende forankring af indsatsen.

Registreringer og dokumenter

Projektlederne har for hvert af de gennemførte arrangementer registreret bl.a. antallet af deltagere, eventuelle problemer i forbindelse med gennemførelsen og information om kontaktperson på institution. Aflyste arrangementer er også registreret.

Desuden er der til brug for evalueringen indsamlet projekternes dokumentationsmateriale fx projektbeskrivelser, undervisningsmateriale og den interne evaluering fra Århus-projektet.

3 Metoder

Formålet med pilotprojekternes indsats er at afprøve forskellige metoder til at formidle forebyggelsesbudskaber om seksuel sundhed til unge på ungdomsuddannelser. Metoderne er bl.a. foredrag, ung-til-ung og teater.

Indsatsen henvender sig til elever på ungdomsuddannelse herunder produktionsskoler og særligt udsatte unge på ungdomsuddannelserne. Der er også en sekundær målgruppe nemlig lærerne.

Der er anvendt flere forskellige metoder i hvert af de 3 projekter, og metoderne varierer fra projekt til projekt. At der er flere metoder inddraget ses som en fordel i forhold til at nå forskellige grupper af unge fx pigerne, elever med anden etnisk baggrund end dansk eller elever på produktionsskoler. Foredrag for lærere og SPASmageruddannelsen for lærere henvender sig mere indirekte til de unge.

Metodernes evne til at nå de unge kan både anskues hver metode for sig og som en helhed for det samlede projekt ud fra spørgsmålet: ”Hvor god er en kombination af de anvendte metoder til at nå forskellige grupper af unge?” således, at alle unge kan nås gennem en god kombination af metoder.

I dette kapitel analyserer vi metodernes evne til at nå og engagere forskellige grupper af unge. Er der nogle metoder, som bedst egner sig til piger, drenge, eleverne på produktionsskolerne eller de tekniske skoler, de etniske danske elever, de udsatte unge?

Vurderingen af metoderne er baseret på data fra projektmedarbejdere, lærere og elever. Eleverne har i både spørgeskema og fokusgruppeinterview vurderet de forskellige metoder. Projektmedarbejdere og lærere har i interview vurderet metodernes evne til at nå og engagere de unge på ungdomsuddannelserne. Desuden har lærere i forbindelse med Sundhedshus for unges (tidligere Lysthuset) interne evaluering af projektet udfyldt et åbent spørgeskema, hvor de vurderer de anvendte metoder.

3.1 Stand up

Der har i projekterne været anvendt 2 forskellige former for stand up. En seksualunderviser fra Center for Sex og Sundhed i Odense er taget rundt på ungdomsuddannelserne og har afholdt foredraget ’Don’t fuck it up’ af cirka 1 times varighed som en kombination af seksualundervisning og stand up gennemført for op til 100 elever i plenum.

"Jeg kan ikke lide at kalde det et foredrag. Det er efterhånden blevet til en stand up. Det er rent showpædagogik. De unge får noget at vide, men de får også lov til at grine ad nogle dumme vittigheder."

Projektlederen – Center for Sex og Sundhed

Showpædagogikken, som den gennemføres i seksualundervisningen fra Odense-projektet bygger på værdier som anonymitet, fordomsfrihed og humor frem for skræmmebudskaber. Underviseren, som er en del af et fagligt miljø specialiseret omkring seksuel sundhed, bruger ikke egne erfaringer, og eleverne opfordres ligeledes til at tale i 3. person og ikke videregive personlige erfaringer i forbindelse med dialogen i undervisningen.

I Århus er stand up gennemført af en komiker som et selvstændigt indslag på 10 minutter i begyndelsen af arrangementet.

Projektmedarbejderne vurderer stand up-metoden som en god metode til at samle elevernes opmærksomhed og skabe en velegnet stemning og fx indledningsvis sætte seksuel sundhed på dagsordenen på en sjov, underholdende og uformel måde, hvilket får eleverne til at slappe af og være opmærksomme. Ved at bruge stand up signaleres, at formidling om seksuel sundhed kan forbindes med humor og underholdning og ikke nødvendigvis er kedeligt og knyttet til løftede pegefingre.

Om den korte stand up-intro i Århus-projektet siger en gruppe piger fra en produktionsskole:

"Han var sjov og forstod også at lave sjov med os ... Det var en af de bedste ting, fordi man ikke kunne lade være med at grine. Det var bare så kort tid, han var på – det kunne godt have været lidt længere tid."

I spørgeskemaet er eleverne blevet bedt om på en skala fra 1 til 5 at vurdere, hvor positivt de vurderer de forskellige metoder i arrangementerne. Tabellen nedenfor viser resultaterne vedrørende stand up. Kategorierne 5 og 4 er samlet til positivt, middel er kategori 3, og kategori 2 og 1 er samlet under negativt.

Tabel 3.1: Alle elever og elever fra produktionsskolerne fordelt efter, hvor positivt de har vurderet stand up. Procent

	Alle	Produktionsskoleelever
Positivt	54	65
Middel	21	18
Negativt	25	18
N =	149	63

Andelen af elever, som vurderer stand up positivt, er størst på produktionsskolerne. Desuden er andelen af yngre, som vurderer stand up positivt, stør-

re end elever over 18 år. Stand up appellerer tilsyneladende lige meget til piger og drenge og til etniske danskere og elever med anden etnisk baggrund end dansk.

Erfaringerne viser imidlertid, at stand up ikke bør udføres i sin rene form, som det blev afprøvet i Århus, fordi metoden bl.a. indeholder at udpege en tilfældig blandt publikum og gøre vedkommende til offer gennem jokes og sarkasme:

”Stand up var en god måde at starte ”Viden til tiden”. Han overskred måske nogle grænser ved at spørge osv. Måske skulle der bruges fiktive personer i stedet for at bruge dem, der sidder og lytter. Vi er jo i den alder, hvor man måske er genert og ikke synes, at ens privatliv rager nogen.” Elev på teknisk skole

Denne form kritiserer elever og lærere i Århus, fordi den udstiller enkelte elever og laver sjov på enkelte elevers bekostning, hvilket er grænseoverskridende for deltagerne:

”Stand up-indslaget var sjovt nok for de fleste, men han kørte på skolens 2 allersvageste elever, der ikke forstår ret meget dansk og derfor heller ikke forstod hans jokes. De blev til grin foran hele skolen uden at kunne gøre for det – og det synes jeg ikke er o.k.”
Lærer på produktionsskole

3.2 Seksualundervisning med foredrag

Seksualundervisning med foredrag af en ekstern seksualunderviser har været gennemført i alle 3 pilotprojekter og indeholder faktaviden om fx prævention, seks sygdomme, abort og magtforhold. Eleverne har desuden haft mulighed for at stille spørgsmål til seksualunderviseren.

Eleverne fra Århus synes godt om oplægget, som de beskriver som oplysende, og de ville gerne have haft mere tid til det – også på bekostning af de forskellige andre metoder fx lyd- og filminstallationer:

”Dette oplæg var utroligt godt! Det var RIGTIG ÆRGERLIGT, at det blev kortet betydeligt ned. Denne del af arrangementet var det, der gav mig mest, og det ville jeg ønske havde været mere uddybet.”
Elev på teknisk skole i Århus

Også eleverne fra produktionsskolerne beskriver og vurderer foredraget positivt, bl.a. fordi der bliver lagt vægt på emner relevante for deres livssituation. Således udspiller der sig i det ene fokusgruppeinterview en længere diskussion blandt deltagerne om prioriteringen af emner, og der er konsensus om, at indholdet er relevant, fordi det handler om fx herpes, klamydia og kønsvorter og ikke hiv og aids, som ikke er nær så udbredt, og hvor risikoen for, at 16-årige smittes, er lav set i forhold til de øvrige seks sygdomme. Således siger en 16-årig pige fra en produktionsskole i Århus-projektet:

”Jeg kan huske det hele. Foredraget var det bedste, fordi han kom ind omkring alle tingene. Han fortalte netop om de relevante sygdomme. De, som der er størst risiko for, at vi får i den alder, vi har. Aids rammer ikke så mange i Danmark, det er mere seks sygdomme, derfor var indholdet godt. 250.000 smittet hvert år. 80 personer har aids – så det er ikke så udbredt. De unge får ikke aids – det er mest i andre lande, men der er mange, der har seks sygdomme, så det tænker man mere over.”

En hypotese kunne netop være, at eleverne ville synes, at oplægget var kedeligt, eller at det ikke virker motiverende for indlæringen, at foredragsholderen er meget ældre end eleverne. Således beskriver og vurderer nogle af lærerne det. Elevernes generelle holdning er imidlertid, at foredragene gennemføres på en god, sjov og fastholdende måde, og at temaerne er relevante og velvalgte. Nogle fremhæver, at foredragsholderen også fortalte egne personlige erfaringer – andre efterspørger oplægsholdere, som selv har prøvet at have fx seks sygdomme, så de kan fortælle, hvordan de oplevede det:

”Når man lige kommer ind, får man indtryk af, at det er en gammel mand – og typisk står de bare og snakker, men han gjorde meget sjov ud af det. Så jeg blev mere interesseret i at lytte.”

17-årig pige fra produktionsskole

Eleverne i Region Syddanmark har deltaget i et foredrag med showpædagogik, og her vurderer næsten alle, at foredraget var noget eller meget underholdende, nemlig 94 %. I Århus er det 76 % af eleverne, der vurderer, at foredraget var noget eller meget underholdende og i Næstved 70 %. Eleverne vurderer showpædagogikken positivt og synes, at det fungerer godt med humor som form i seksualundervisningen.

Tabellen nedenfor viser i procent, hvordan eleverne fra de forskellige områder alt i alt har vurderet foredraget. Det fremgår, at andelen af elever, som vurderer foredraget positivt, er størst i Region Syddanmark.

Tabel 3.2: Elever fra de 3 projekter fordelt efter, hvor positivt de har vurderet foredraget. Procent

	Odense	Århus	Næstved
Positivt	76	54	32
Middel	14	34	42
Negativt	4	9	15
Uoplyst.....	6	3	1
I alt.....	100	100	100
N =	356	172	97

Langt hovedparten af eleverne har svaret, at undervisningen har givet dem meget eller noget stof til eftertanke, nemlig 75 %. 86 % har svaret, at de har lært meget eller noget nyt. Som del af foredraget er der også mulighed for, at de unge kan drøfte holdninger og viden om prævention, seks sygdomme,

smitte, ansvar og grænser. Dette er især foregået på skoler, hvor der deltager mindre end 50 elever i det fælles foredrag.

Lærere fra Århus synes, at oplægget var godt og relevant. Desuden fremhæver de, at det blev formidlet på en måde, som ikke var pinlig for eleverne.

3.3 Ung-til-ung dialog

Ung-til-ung metoden går ud på at skabe en dialog mellem eleverne selv, fordi det er med til at fremme deres refleksioner over egne og det andet køns handlinger og synspunkter. Formidlerens rolle er at lægge op til dialog og styre dialogen. I dialogen skal elevernes viden anerkendes, og underviserens opgave er at sætte deres viden i perspektiv gennem faglige input (jf. Center for Sex og Sundhed ”En evaluering af Ung-til-Yngre”).

Eleverne fortæller, at dialogemnerne både er definerede af formidleren og af eleverne, og at metoden virker efter hensigten, fordi der kommer diskussioner mellem eleverne:

”Vejlederen skrev nogle temaer op på tavlen, og vi kunne komme med flere. Vi kom ind på kønssygdomme, forelskelse og på, hvor mange forskellige slags sex, der egentlig er. Det var der mange, der ikke var klar over. Det foregik, ud fra de spørgsmål, vi stillede. Vi nåede ikke så mange af de temaer, vejlederen havde skrevet op, fordi det blev en stor debat, hvor alle kom ind med det, de havde af spørgsmål og synspunkter. Mange etiske spørgsmål, fx: ”Kan man tillade sig at være utro – og skulle man give det en chance igen, hvis ens kæreste havde været utro”? Det var meget os selv, der kom ind, og vi havde selv en del at sige – og det var godt.” Dreng 17 år fra teknisk skole

En anden elev fortæller:

”Vi snakker næsten mere indbyrdes – end mellem os og læreren. Der blev stillet et spørgsmål, og så diskuterede vi det indbyrdes. Når det var uddebatteret, kom der et nyt spørgsmål.”

At eleverne selv kommer på banen i ung-til-ung dialogen handler også om, at det er lettere at tale foran et mindre hold end over for hele skolen eller mange elever i plenum:

”Det var lettere at sige og fortælle noget over for 10 andre personer end over for 100.” Dreng 17 år fra teknisk skole

Det har været muligt for eleverne at bringe emner på banen, som var særlige relevante for dem:

”Emner kom på tavlen, og vejlederen fortalte lidt om hvert emne, og vi kunne stille de spørgsmål, vi ville.” Pige 16 år fra teknisk skole

Formidlerne bruger sig selv i dialogen:

”Fx ved etiske spørgsmål – spurgte hun – hvad vil I sige er utroskab? – der var ingen facitliste ved de etiske spørgsmål. Hun sagde, hvad hendes personlige holdning var, Der var ikke noget, der var normalt, og ikke noget, der var unormalt”. Dreng 16 år fra teknisk skole

I spørgeskemaet har vi spurgt eleverne om, hvad de synes om ung-til-ung dialogen.

Tabel 3.3: Elever fra de 3 projekter fordelt efter, hvor positivt de har vurderet ung-til-ung. Procent

	Odense	Århus	Næstved
Positivt	81	28	31
Middel	15	40	45
Negativt	4	32	24
I alt.....	100	100	100
N =	314	78	96

Der er stor forskel i andelen af elever, som vurderer metoden positivt, når vi ser på vurderingerne fra de 3 projekter. Ung-til-ung metoden er da heller ikke den samme i de 3 projekter, og formidlernes alder og organisering varierer også. I Odense-projektet, som er det, eleverne vurderer mest positivt, bruges ung-til-ynge metoden, hvor formidlerne er studerende mellem 20-30 år. Nogle af formidlernes principper er fx, at de ikke videregiver og fortæller om egne oplevelser, ligesom eleverne opfordres til heller ikke at tale om egne oplevelser. Spørgsmål og erfaringer generaliseres ved at fortælle i 3. person.

En større andel af elever fra tekniske skoler vurderer metoden mere positivt end elever fra de øvrige skoler. Derudover er der ikke forskel i de forskellige grupper af elevers vurdering af metoden i forhold til elevernes køn, etnicitet eller udsathed.

3.4 Teatermonologer, lydtrum og film

En af eleverne fra en produktionsskole fortæller om oplevelsesrummene:

”De havde mange ting klar, og der var flere rum og 2 skuespil. Et med en dreng, som havde fået klamydia, og vi sad og hørte efter det, han fortalte. Det var godt. Der var et med en pige, som sad helt stille, hun havde en kæreste, der hed Mohammed. Der var også en film – den var dårlig og et lydtrum, hvor vi intet kunne høre.”

Teatermonologerne har gjort indtryk på eleverne. På fokusgruppemøderne beskriver de dem detaljeret og karakteriserer dem som velspillede.

Desuden har de været sanselige og overraskende. Nogle elever fra en produktionsskole fortæller, at de ikke vidste, at der var tale om skuespil i starten, så da en af skuespillerne vendte sig om og kløede sig bag i – spurgte en af eleverne ham, hvad han egentligt havde gang i! De oplever det således som en slags totalteater. Også monologen med pigen med indvandrer-kæresten er både med til at skabe opmærksomhed og har en stemningsfuld effekt på nogle af eleverne.

Andre synes ikke, at temaerne for den ene monolog passede til dagen, fordi det ikke handlede om sex, men om problematikken med at have en kæreste med anden etnisk baggrund end en selv.

Tabel 3.4: Elever, som har deltaget i de 4 oplevelsesrum fordelt efter, hvor positivt de har vurderet dem. Procent

	Score Kaj	Indvandrer-kæreste	Lydrum	Film
Positivt.....	30	20	5	19
Middel.....	27	28	7	29
Negativt.....	43	52	88	52
I alt.....	100	100	100	100
N =.....	149	148	148	148

Der er en tendens til, at elever over 18 år vurderer både monologerne og filmen mere positivt end elever under 18 år. Af de 10 elever, som kan karakteriseres ved at være udsatte, og som har haft mulighed for at se oplevelsesrummene i Århus, har de 8 vurderet monologerne og filmen positivt.

Lydrummet kritiserer eleverne for både kvalitet og indhold. Desuden var det vanskeligt at forstå:

”Det hang ikke samme med det, vi hørte om. Kvaliteten var dårlig – vi sad i et mørkt rum på gulvet og kunne ikke koncentrere os, også fordi de andre rum var så gode – så vi glædede os til at komme derhen. Filmen handlede mest om vold og stoffer, og det har ikke så meget med Lysthuset at gøre. Når alle de andre ting handlede om sex og sex-sygdomme.” Piger fra produktionsskole i Århus

3.5 Kombination af forskellige metoder

Projekterne har kombineret forskellige metoder i deres arrangementer. I Region Syddanmark har der været tale om seksualundervisning som stand up i plenum med efterfølgende ung-til-ynge dialog i mindre hold samt uddeling af pjecer og kondomer. Desuden et kort foredrag for lærerne.

I Århus har de forskellige metoder været sammensat efter den specifikke kontekst på den enkelte skole, men typisk har der været stand up som kort

opvarmning, seksualundervisning, ung-til-ung og derefter de 4 oplevelsesrum.

I Næstved har der primært været undervisning, men også mulighed for debat.

Eleverne har vurderet arrangementet med stand up-undervisning og ung-til-ung mest positivt.

Table 3.5: Alle og elever fra de 3 projekter fordelt efter, hvor positivt de har vurderet arrangementer alt i alt. Procent

	Alle	Odense	Århus	Næstved
Positivt	61	82	32	31
Middel	27	16	40	46
Negativt	12	2	28	23
I alt.....	100	100	100	100
N =	604	353	151	97

Produktionsskoleeleverne er mest positive, og ingen af de 36 elever fra den udsatte gruppe har vurderet engagementerne negativt alt i alt:

”Godt med stand up til opblødning af stemningen og emnet og fakta i fælles foredrag og holdninger i dialogen ... godt at viden kommer på 3 forskellige måder, nemlig gennem show, snak og materialer – det tager hensyn til, at eleverne optager viden forskelligt.”

Projektlederen fra Center for Sex og Sundhed

Eleverne støtter og supplerer synspunktet om, at det er en god idé at starte et arrangement om seksuel sundhed på ungdomsuddannelsen med et humoristisk indslag eller, at seksualundervisningen er tilrettelagt med humor. Men der skal ikke være tale om stand up i ren form – mere showpædagogik:

”Oplægsholderen introducerede temaet rigtig godt – satte linjen og løsnede lidt op – ved at gøre grin med det hele, men man var stadig klar over, at det var seriøst, men der var også lidt sjovt i det ... Det var mikset, og det, tror jeg, folk var meget glade for. Fordi folk var meget røde i hovederne, da han kom ind og begyndte at snakke om seksuel sundhed, og så kunne man se, da han var færdig, og vi skulle ud i grupperne, så var folk meget mere afklarede med, hvad vi egentlig skulle snakke om, fordi det egentlig ikke var så sexrelateret alligevel.” Dreng 17 år fra teknisk skole

Det vil være vanskeligt at forestille sig, at effekten af ung-til-ung vil være den samme, hvis der ikke forinden er lagt en stemning og etableret et fælles vidensgrundlag for dialogen. Ved udelukkende at holde foredrag mister eleverne bl.a. muligheden for at drøfte de spørgsmål og emner, som er relevante for dem:

”Hvis der kun var oplæg, så ville man ikke få svar på alle de spørgsmål, man havde. Oplægget lægger linjen. Godt med at der bliver løst op med det humoristiske oplæg, og så de mere seriøse diskussioner bagefter. Oplægget kunne være for sig selv, men ung-til-ung ville ikke kunne være for sig selv – det ville ikke fungere, det ville være for pinligt.” Dreng 17 år fra teknisk skole

Også de professionelle vurderer foredrag som en relevant og god metode i forhold til introduktion af emnet at sætte seksuel sundhed på dagsordenen og på nethinden midt i en skoledag, hvor eleverne typisk vil være optaget af helt andre emner. Desuden giver foredraget eleverne et fælles faktuel vidensgrundlag og begrebsapparat. Elevernes spørgeskemabesvarelser viser, at der er stor forskel på, hvad den enkelte elev ved i forvejen. Cirka en tredjedel af eleverne siger, at de vidste det hele i forvejen, og for andre var samtlige emner stort set ny viden. Foredraget har således også sin berettigelse netop i forhold til at give eleverne et fælles faktuel videns- og begrebsgrundlag for den efterfølgende diskussion.

I ung-til-ung dialogen får eleverne drøftet de emner, problemstillinger eller interesser, som netop er vigtige for dem. Eleverne fremhæver, at det er unge mennesker, som drøfter emnerne med dem. Elever fra en skole, som ikke havde ung-til-ung dialogen, manglede mulighed for at spørge om de emner, som var relevante for dem. Selvom der er mulighed for at stille spørgsmål ved det fælles foredrag vil det være vanskeligt for en del elever at gøre det foran alle skolens elever.

Erfaringerne fra pilotprojekterne viser elevernes behov for at have muligheden for at stille mere individuelle spørgsmål, og de, som ikke har haft mulighed for det gennem ung-til-ung dialogen, har manglet det.

Selvom der har været mulighed for at spørge underviserne efter arrangementets afslutning, er det vanskeligt og ville være lettere, hvis der var sat en ramme for det i mindre hold. Muligheden for at ringe eller maile til Lysthuset, Center for Sex og Sundhed eller Sex og Samfund er der, og nogle af eleverne har taget pjecer og sms-numre fra organisationerne med sig:

”Generelt var det en god dag, men der var mange ting, jeg gerne ville have spurgt om, men jeg er lidt genert, og det når hele skolen er samlet. Den var god – dagen, og jeg lærte i hvert fald meget af det. Der var også en hyggelig stemning. Men mange spørgsmål, som jeg gerne ville have stillet, men som jeg ikke lige fik spurgt om.”

Piger fra produktionsskole i Århus

De 4 oplevelsesrum får nogle af eleverne til at reflektere, men generelt tyder erfaringerne fra fokusgrupperne på, at der har været behov for en efterfølgende drøftelse af, hvad det var, man havde oplevet. Desuden var det vanskeligt for nogle at forstå og se sammenhængen med temaet. Der efter-

spørges sammenhæng mellem de forskellige metoder, fx at der i foredraget bliver relateret til de forskellige installationer.

3.6 Nøgleperson på uddannelsesinstitution og oplæg

Eleverne har i spørgeskemaet kunnet skrive, om der var emner, som de manglede ved arrangementet. Af disse besvarelser fremgår, at nogle elever har behov for mere individuel rådgivning, fordi deres problemstilling er personlig og måske for specifik at tage op i selv en ung-til-ung dialog, også fordi det handler mere om reel støtte og vejledning end om forebyggelse.

Behovet for individuel rådgivning tilgodeses i pilotprojekterne ved, at eleverne får uddelt materiale om, hvor de kan opsøge anonym rådgivning mm. Dette vil typisk være Center for Sex og Sundhed og Sundhedshus for unges (tidligere Lysthuset) øvrige rådgivningstilbud fx via sms eller internet.

I Sundhedscentret i Næstved Kommune har der som led i pilotprojektet været gennemført et kursus for nøglepersoner fra nogle af ungdomsuddannelsesinstitutionerne. Lærerne har deltaget i SPASmageruddannelsen – 3 dages kursus inden for seksualitet, prævention, abort og sexsygdomme samt en dag om samtaleteknikken – den motiverende samtale. Intentionen var, at 2 personer fra hver ungdomsuddannelse skulle deltage, men det lykkedes kun at få 4 personer fra 3 skoler til at tage kurset, heraf 2 lærere fra Sosu-skolen, som er den ungdomsuddannelse, der har flest faglige paralleller til seksuel sundhed.

Hensigten var, at nøglepersonerne skulle forestå seksualundervisningen for elever på en anden skole end der, hvor de selv underviser. Desuden skulle de fungere som nøglepersoner og kunne tilbyde individuel rådgivning for elever på deres egen skole. Det har inden for rammerne af denne evaluering ikke været muligt kvantitativt at kortlægge, om de bliver brugt i denne funktion af eleverne på skolerne. Umiddelbart er det tvivlsomt, om det er gennemført på ungdomsuddannelserne generelt, men en af nøglepersonerne fortæller, at hun som del af den funktion, hun i øvrigt har i forhold til indslusning af nye elever og som kontaktlærer for eleverne om forhold, der ikke nødvendigvis har noget med deres uddannelse at gøre, men også kan være af mere personlig og privat karakter, bruger sin viden forebyggende i individuelle samtaler.

Der er ifølge læreren perspektiver i kontaktpersonordningen med den individuelle rådgivning. Og det kunne måske netop ses som et supplement til plenum humoristisk anlagt seksualundervisning af eksperter udefra og ung-til-ynge dialogen.

I Region Syddanmark har Center for Sex og Sundhed også gennemført oplæg for lærerne på nogle produktionsskoler. Det er foregået, mens ung-til-

ynge formidlerne har haft dialogen med eleverne. Der har været tale om et fagligt opdateret indspark med fakta om seksualitet, som bygger på bogen 'Seksualundervisning – inspiration og metoder'. Desuden har fokus været på, hvordan lærerne i deres hverdag kan arbejde for forebyggelse og seksuel sundhed, og hvor de eventuelt kan henvise de unge hen i forhold til specifikke problemer.

Der er ikke tale om at fortælle lærerne, hvordan de kan lave seksualundervisning, fordi det er de – ifølge projektlederen – ikke interesserede i. Et sted har der været tale om et to timers langt oplæg og debat – et andet sted nærmere en snak over en kop kaffe. Lærerne kan have vanskeligt ved at deltage, fordi de er optaget af undervisning.

4 Læring og holdninger

I dette kapitel stiller vi skarpt på elevernes udbytte af arrangementerne, hvad har de lært ved at deltage? Det mere langsigtede mål med forebyggelsesindsatsen vedrørende seksuel sundhed er at påvirke elevernes holdninger og adfærd. Derfor ser vi også på metodernes anvendelighed i forhold til at påvirke elevernes holdninger, hvad angår seksuel sundhed.

4.1 Læring om seks sygdomme, prævention og ansvar

Eleverne er blevet spurgt, om de inden for specifikke emner har lært noget nyt ved at deltage i arrangementerne. Der vil selvfølgelig være variation fra skole til skole i forhold til, hvilken prioritering de enkelte emner har haft gennem hele arrangementet, bl.a. fordi emnerne i ung-til-ung dialogerne i høj grad er defineret af det enkelte hold elever og deres interesser.

Tabellen nedenfor illustrerer andelen af alle elever, som har svaret ja til, at de enten har lært meget eller noget nyt om de nævnte emner – opgjort for alle elever, elever som ikke er født i Danmark og for gruppen af udsatte elever.

Tabel 4.1: Andel af elever, som har svaret ja til at have lært meget eller noget nyt. Procent

	Alle	Elever som ikke er født i DK	Udsat
Sexsygdomme	81	82	(92)
Prævention	72	76	(83)
Ansvar og respekt.....	70	75	(74)
Orgasme.....	63	71	(63)
Abort	60	72	(72)
Kærlighed	57	76	(74)
Onani.....	54	60	(60)
Homoseksualitet	51	51	(54)
Kærester.....	51	68	(57)
Påsætning af kondom.....	49	65	(57)
Porno	46	56	(54)
Utroskab	46	56	(51)
N =.....	625	72	36

Over 70 % af eleverne har svaret, at de har lært meget eller noget nyt om seks sygdomme, prævention og ansvar/respekt.

Andelen af elever med en anden etnisk baggrund end dansk har i højere grad end etniske danske elever lært meget eller noget nyt – det gælder samt-

lige emner på nær homoseksualitet. Samme tendens ses blandt de udsatte elever, men her må der tages et forbehold, fordi det samlede antal for gruppen er forholdsvis lavt, nemlig 36, hvilket giver en større usikkerhed. Dette er markeret ved at sætte andelen i parentes. Ser vi på de elever, som har svaret, at de har lært meget nyt om seks sygdomme, prævention og ansvar/respekt, er andelen af udsatte elever højere end de øvrige elever.

En større del af de unge 15-17-årige end de 18-19-årige har vurderet, at de har lært meget nyt. En lidt større andel af unge kvinder end unge mænd har lært noget nyt om abort, men ellers er der ingen forskel i kønnenes vurdering af, om de har lært nyt.

De mellem 20 % og 50 % af eleverne, som har svaret nej til at have lært meget eller noget nyt, er karakteriseret ved at være etniske danske, ikke de yngste, fra teknisk skole eller anden skole. Desuden er der en større andel af eleverne fra Næstved, der har svaret nej til at have lært noget nyt. Andelen af elever, der har lært noget eller meget nyt inden for de forskellige emner, er størst i Region Syddanmark.

Sexsygdomme og prævention er de 2 emner, den største andel af elever har lært noget eller meget nyt om. Adspurgt på dialogmødet flere uger efter arrangementet har været afholdt, er elever blevet spurgt om, hvad de især kan huske om indholdet. En pige fra Århus siger:

”Prævention og de mest udbredte seks sygdomme. Der blev brugt tid på at forklare om prævention og at forklare hver person, hvad netop den ting blev brugt til, og hvor lang tid den kunne holde – om det var sikkert. Fx blev der fortalt meget om p-stav. Der sad en i salen, som havde den, og folk var meget mistænksomme, fordi den skulle ind i huden, og om den begyndte at vandre. Der blev brugt lang tid på at forklare, at man ikke skulle være bange for det, og at man ikke altid skulle tro på, hvad man hørte – det var han god til.”

Pige 17 år fra teknisk skole

Interessant er det imidlertid, at ansvar og respekt er der næsten lige så mange, som har lært noget eller meget nyt om:

”Der var mange ting, som jeg ikke vidste, fx har jeg ikke hørt om kønsvorter før... Desuden er det også positivt at få at vide, at man bare skal tage den tid, det tager, også hvis man er jomfru som 18-20-årig.” Pige 18 år fra produktionsskole

Arrangementerne formår således både at give eleverne ny viden om faktuelle emner vedrørende sikker sex, men også i høj grad om deres relation til andre – hvad angår seksuel sundhed. En ny viden, som kan støtte eleverne netop i forhold til at tage ansvar for egne handlinger:

”At man skal passe på sig selv og andre – både som pige og dreng – man skal tænke over, hvordan man beskytter sig mod graviditet og

sygdomme. Man skal også tænke på, at den anden kan få en seks sygdom, som jeg bærer rundt på – det kom de meget ind på – at tænke på andre end sig selv, når man har en sexpartner, fordi der skal 2 til sex.” Pige 16 år fra teknisk skole

4.2 Emner eleverne manglede

Indholdsmæssigt tilgodeser arrangementerne stort set elevernes forventninger. Knap hver 10. elev har svaret, at der var specifikke emner, som de manglede at få viden om. Det gælder for en lidt større andel af eleverne fra Næstved end fra de 2 andre projekter. Dette kunne tyde på, at de ikke har haft samme mulighed for at definere, hvilke emner der skulle drøftes.

Fra Næstved efterspørger eleverne især noget mere om prævention og at kunne bruge et kondom rigtigt, men også emner om kærlighed og viden om hiv og aids ville de gerne have blev prioriteret yderligere.

Eleverne fra Region Syddanmark manglede nogle steder at høre mere om især abort, men også her efterspørger forelskelse og prævention, fx fortrydelsespillen og konsekvenserne af seks sygdomme som temaer, der manglede, eller som eleverne ønskede skulle prioriteres mere på temadagen.

Eleverne i Århus ville gerne have hørt noget mere om homoseksualitet.

En gennemgang af elevernes beskrivelse af, hvilke emner der manglede, viser, at der ud over overstående overordnede temaer er behov for individuel rådgivning, fx efterspørger elever hjælp og støtte i forbindelse med voldtægt og seksuelle krænkelser fra ens arbejdsgiver.

Desuden viser nogle af elevernes efterspørgsler, at det måske ikke er lige nemt for alle at tage emner relevante for dem op i ung-til-ung dialogen, fordi de mangler at drøfte fx utroskab, mænds reaktionsmønstre og konsekvenser af graviditet for både kvinder og mænd.

4.3 Foredrag og ung-til-ung – stort udbytte

De forskellige metoder har forskellige formål, men samlet set er det hensigten at højne elevernes viden om seksuel sundhed fx præventionsmetoder og seks sygdomme blandt unge:

”Foredraget var det bedste, fordi han kom ind omkring alle tingene. Han fortalte netop om de relevante sygdomme, de, som der er størst risiko for, at vi får i den alder, vi har. Og aids rammer ikke så mange i Danmark, det er mere kønssygdomme, derfor var indholdet godt. 250.000 smittet hvert år.” Pige 16 år fra produktionsskole

Foredraget er den metode, som den største andel af elever vurderer at have lært meget eller noget nyt ved at deltage i. Eleverne har vurderet, om de henholdsvis har lært meget nyt, noget nyt eller intet nyt ved at deltage i foredraget om seksuel sundhed. Metoden er anvendt i alle 3 projekter.

Tabel 4.2: Andel af elever, som har lært meget, noget eller intet nyt gennem foredraget fordelt på de 3 projekter og for alle. Procent

	Odense	Århus	Næstved	Alle
Lærte meget nyt.....	21	14	4	17
Lærte noget nyt	67	73	68	69
Lærte ingenting nyt	8	9	27	11
Deltog ikke/ikke besvaret	4	4	1	3
I alt.....	100	100	100	100
N =	356	172	97	625

Som tabellen viser, har hovedparten af eleverne lært noget, og 86 % af eleverne vurderer, at de har lært meget eller noget nyt ved at deltage i foredraget. Der ses imidlertid variation mellem projekterne. En større andel af eleverne i Region Syddanmark vurderer at have lært meget, mens det gælder for en mindre andel af eleverne i Næstved. Desuden har en lidt større andel af kvinderne end af mændene fået meget ud af foredraget.

Elevernes viden om de forskellige emner inden for seksuel sundhed varierer naturligvis forud for arrangementet. Hovedparten ved noget om seksuel sundhed, og samtidig er der også noget af indholdet på temadagen, som de ikke ved noget om. På spørgsmålet om, hvorvidt de vidste det hele i forvejen, har en større del af drengene end af pigerne svaret nej.

Også de elever, som har meget viden om seksuel sundhed, vurderer arrangementet positivt, fordi de får genopfrisket de forskellige emner, og fordi det er tilrettelagt på en sjov og underholdende måde:

”Det er ikke noget, jeg går og tænker på til hverdag, men når det lige kommer op på lystavlen igen – så sidder man også lige og tænker lidt ekstra over det. Tænker det hele igennem igen.”

Pige 18 år fra en produktionsskole

Der er også nogle, som har fået meget ny viden på alle emneområderne.

Eleverne er også blevet spurgt, om de har lært noget ved at deltage i dialogen med de andre elever på holdet. Denne metode har alle elever i Region Syddanmark haft mulighed for at deltage i, men kun nogle fra Århus og ingen fra Næstved.

Tabel 4.3: Andel af elever, som har lært meget, noget eller intet nyt gennem ung-til-ung fordelt på 2 projekter. Procent.

	Odense	Århus
Lærte meget nyt.....	30	13
Lærte noget nyt	58	48
Lærte ingenting nyt.....	4	30
Deltog ikke/ikke besvaret	8	9
I alt.....	100	100
N =.....	356	82

Som det fremgår af tabellen, har hovedparten af eleverne lært meget eller noget nyt ved at have deltaget i dialogen ung-til-ung med de andre elever på holdet og enten ung-til-ynge formidlerne fra Odense eller sexløberne fra Århus. Tilsyneladende har ung-til-ung fungeret bedre for eleverne i Region Syddanmark, men det samlede billede er imidlertid, at langt over halvdelen af eleverne i Århus og næsten alle fra Region Syddanmark har lært meget eller noget nyt af at deltage i dialogen.

Tabel 4.4: Andel af elever som deltagelse i ung-til-ung har givet meget, noget eller ingenting at tænke over fordelt på 2 projekter. Procent

	Odense	Århus
Meget at tænke over.....	16	10
Noget at tænke over	74	52
Ingenting at tænke over.....	10	38
I alt.....	100	100
N =.....	333	79

Næsten alle de elever, som har deltaget i ung-til-ung dialogen i Region Syddanmark, vurderer, at det har givet dem meget eller noget at tænke over, nemlig 90 %. Det samme gælder for 62 % af eleverne i Århus. Forskellen kan skyldes ung-til-ung formidlernes kvalifikationer eller, at ung-til-ung konceptet i Odense er bedre end det i Århus. Desuden var grupperne i Århus-projektet i flere tilfælde for store, hvilket virkede blokerende for dialogen. Det er vigtigt i samarbejde med uddannelsesinstitutionerne at lave ung-til-ung dialogen i mindre grupper.

I Århus har nogle af eleverne desuden haft mulighed for at deltage i to skuespilsmonologer, et lydtrum og se en film.

Tabel 4.5: Andel af elever fra Århus fordelt efter, om de har lært meget nyt, noget nyt eller ingenting ved at opleve de 4 oplevelsesrum. Procent

	Lært meget nyt	Lært noget nyt	Ingenting lært	N
Film.....	9	42	49	149
Monolog Score Kaj	7	44	49	149
Monolog Indvandrerkerestest ...	11	38	51	146
Lydrum.....	1	12	87	133

Halvdelen af eleverne har lært meget eller noget nyt ved at overvære de forskellige installationer. Lydrummet er der kun få, som har fået noget ud af, hvilket bl.a. skyldes, at den tekniske kvalitet var dårlig, og at eleverne ikke synes, at indholdet hang sammen med emnet seksuel sundhed. Relevant er det at se på, om disse metoder til formidling af seksuel sundhed har givet eleverne noget at tænke over.

Tabel 4.6: Andel af elever fra Århus fordelt efter, om oplevelserne ved de 4 oplevelsesrum har givet dem meget, noget eller ingenting at tænke over. Procent

	Meget at tænke over	Lidt at tænke over	Ingenting at tænke over	N
Film.....	13 %	41 %	46 %	149
Monolog Score Kaj	10 %	47 %	43 %	147
Monolog Indvandrerkerestest ...	12 %	37 %	51 %	148
Lydrum.....	2 %	14 %	85 %	133

Det er imidlertid det samme billede, der tegner sig, nemlig at for cirka halvdelen af eleverne har oplevelserne med skuespilsmonologerne og filmen givet dem meget eller lidt at tænke over, mens det for den anden halvdel tilsyneladende ikke har haft nogen betydning. Det er en meget lille andel af eleverne, der har fået noget ud af lydrummet.

4.4 Budskaber og holdninger

Elevernes præcise og detaljerede gengivelse af arrangementernes indhold, deres vurderinger og refleksioner over dagen viser med tydelighed, at det har gjort indtryk på dem, og at de har fået noget ud af det. Også de overordnede budskaber fra arrangementet gengiver eleverne klokkeklart ved fokusgruppeinterviewet flere uger efter deltagelse. At tænke konsekvenser i forhold til at dyrke sex er noget, eleverne har fået med sig ved at deltage i arrangementerne.

En 16-årig dreng fra en produktionsskole siger således under beskrivelsen af indholdet af det fælles oplæg: *"Et nej er et nej og husk kondom"*. En anden siger:

”Finder man virkelig en kæreste, som man gerne vil være sammen med, så skal man tage hende i hånden med hen til lægen og blive tjekket.” Dreng 18 år fra produktionsskole

”Begge køn skal huske kondom.” Pige 16 år fra produktionsskole

Eleverne er i spørgeskemaet blevet bedt om at forholde sig til nedenstående udsagn om det arrangement, de har deltaget i. Tabellen viser andelen af elever, som har svaret ja. Cirka en femtedel af eleverne har svaret ved ikke.

Tabel 4.7: Andel af elever, som har svaret ja til følgende udsagn for de 3 projekter og for alle. Procent

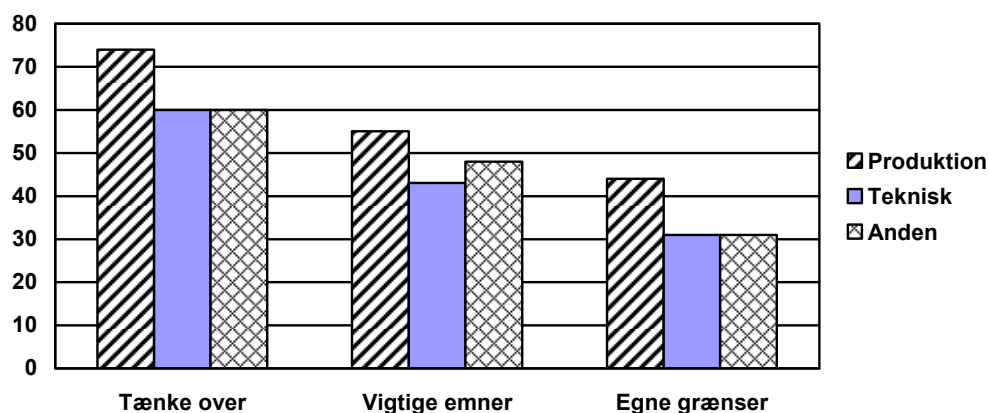
	Alle	Odense	Århus	Næstved
Det har givet mig noget at tænke over	64	74	54	41
Alt i alt har jeg fået mere viden om sex	64	75	51	47
Alt i alt har jeg fået mere viden om sundhed	58	64	47	57
Vi diskuterede emner, som var vigtige for mig ..	48	58	36	32
Jeg ved mere om andres holdninger til sex.....	46	52	34	47
Jeg er blevet mere afklaret med mine egne grænser	35	38	30	31
Jeg vidste det hele i forvejen	26	19	34	35
Det gik for tæt på mine egne grænser	8	9	5	9
N =	625	356	172	97

Resultaterne viser, at arrangementerne har givet hovedparten af eleverne noget at tænke over, og over halvdelen har fået mere viden om både sex og sundhed. Halvdelen af eleverne oplever at have mulighed for at drøfte emner, som var relevante for dem samt få mere viden om andres holdninger til sex. Resultaterne tegner et billede af arrangementer, som har en læringsmæssig og holdningsmæssig betydning for størstedelen af eleverne.

Interessant er det, at elevernes deltagelse i arrangementerne har givet dem noget at tænke over, men at de ikke på samme tid er blevet mere afklarede. Dette kan vise en pædagogisk pointe, nemlig at læring tager tid, og at det at blive afklaret er en længerevarende proces. Det kan også pege i retning af, at der kan være behov for en fælles fastholdelse af forhold vedrørende seksuel sundhed – en form for opfølgning, for at støtte eleverne i en afklaringsproces. Drøftelserne fra dialogmøderne understøtter dette resultat. På møderne, som blev gennemført mange uger efter arrangementet, var elevernes overvejelser markante, og det synes som om, at de netop havde brug for at drøfte deres forskellige synspunkter, og hvad man kunne få ud af de forskellige input fra arrangementet.

Der er imidlertid afvigelser fra det samlede billede. Andelen af elever, der har svaret positivt på udsagnene, er således væsentligt højere blandt elever fra Region Syddanmark, som har deltaget i Sex og Sundhed arrangement end andelen fra Århus og Næstved. Det tyder på, at konceptet fra Center for Sex og Sundhed i Odense bedst har tilgodeset elevernes behov for viden, har formået at give eleverne stof til eftertanke og været tilrettelagt, så det var relevant for elevgruppen.

En større andel af eleverne fra produktionsskolerne end fra andre skoler vurderer, at deltagelse i arrangementet har givet dem noget at tænke over, at de er blevet mere afklarede med deres egne grænser, og at der blev diskuterede emner, som var vigtige for dem.

En lidt større andel af kvinderne end af mændene er blevet afklaret om egne grænser, men ellers er der ingen forskelle i kønsfordelingen.

Andelen af 18-19-årige, som har fået drøftet emner, der var vigtige for dem, og som er blevet afklaret med deres egne grænser, er højere end andelen af 15-17-årige. Dette kunne indikere, at de yngste måske har haft vanskeligere ved at definere emner i ung-til-ung dialogen eller at spørge om det, som er relevant for dem i det store forum i forbindelse med foredraget. Det kan imidlertid også skyldes, at de yngste er midt i en afklaringsproces vedrørende identitet og seksualitet, og de lidt ældre er et andet sted, hvad dette angår.

Andelen af elever med en anden etnisk baggrund end dansk, som har lært noget, de ikke vidste i forvejen, er større end andelen af etniske danske elever – især hvad angår at have fået mere viden om sundhed.

Derimod vurderer 48 % af de etniske danske elever at have fået mere viden om andres holdninger, og dette gælder kun for 38 % af eleverne med en anden etnisk baggrund end dansk.

Desuden er der en større andel af de etniske elever, som oplever, at arrangementet gik for tæt på deres egne grænser, nemlig 19 %, hvor det gælder for 7 % af de etniske danske elever.

I tabellen nedenfor er fremstillet, hvordan gruppen af socialt udsatte elever har svaret i forhold til alle elever.

Tabel 4.8: Andel af elever, som har svaret ja til følgende udsagn for alle og for udsatte unge. Procent

	Alle	Udsatte
Det har givet mig noget at tænke over	64	(71)
Alt i alt har jeg fået mere viden om sex	64	(63)
Alt i alt har jeg fået mere viden om sundhed	58	(74)
Vi diskuterede emner, som var vigtige for mig	48	(66)
Jeg ved mere om andres holdninger til sex.....	46	(57)
Jeg er blevet mere afklaret med mine egne grænser.....	35	(54)
Jeg vidste det hele i forvejen	26	(14)
Det gik for tæt på mine egne grænser	8	(9)
N =.....	625	36

Selvom resultaterne skal tages med forbehold, da udsatte gruppen kun udgør 36 elever, er tendensen, at arrangementerne rammer målgruppen af udsatte unge med relevante emner, viden om sundhed og andres holdninger til sex, samt at det har givet dem stof til eftertanke. Tilsyneladende tiltaler de mere kreative metoder denne gruppe af unge.

5 Forankring

Pilotprojekternes hovedformål har været at afprøve forskellige metoder til at nå elever på ungdomsuddannelserne med en forebyggende indsats inden for seksuel sundhed. I de foregående kapitler har vi belyst de forskellige metoder, elevernes læring, og hvordan indsatsen har påvirket elevernes holdninger til seksuel sundhed.

Et spørgsmål i evalueringen er desuden, hvilke muligheder der er på baggrund af pilotprojekternes erfaringer for at få forankret en indsats på området i de eksisterende strukturer i kommunerne og på uddannelsesinstitutionerne. Kapitlet omhandler spørgsmålet om forankring.

5.1 Samarbejde

For at forebyggelsesindsatsen kan realiseres på de enkelte skoler, skal leverandør og uddannelsesinstitutionerne samarbejde eller i hvert fald være i kontakt med hinanden.

Erfaringerne fra evalueringen peger på, at det ikke kan forventes, at uddannelsesinstitutionerne selv har midler, faglig viden og ej heller selv på egen hånd vil prioritere en forebyggende indsats inden for seksuel sundhed, og derfor er et samarbejde med kommune eller anden leverandør nødvendig for at realisere en indsats.

Ungdomsuddannelserne har ikke en systematisk forebyggelsesindsats bygget ind i undervisningsforløbene eller læseplanerne, som det kendes fra folkeskolen. Det er i høj grad op til den enkelte institution og den enkelte kommune, om og hvordan en forebyggelsesindsats inden for seksuel sundhed skal prioriteres og gennemføres for gruppen af unge uden for folkeskolen.

Erfaringerne med kontakt og samarbejde mellem kommunerne/Center for Sex og Sundhed og ungdomsuddannelserne forud for pilotprojekterne var minimale, fordi indsatserne vedrørende forebyggende arrangementer, hvad angår seksuel sundhed blandt unge, primært har været rettet mod elever i udskolingsklasserne og 10. klasser i folkeskolen samt mod de unge på deres fritidsarenaer, fx musikfestivaler og ved sidste skoledagsarrangementer.

Der er imidlertid enkelte erfaringer fx fra en klamydiakampagne, hvor bl.a. Sundhedshus for unge (tidligere Lysthuset) var ude på produktionsskoler. Her erfarede de behov for viden blandt eleverne, samt at skolerne havde interesse og var positive. Center for Sex og Sundhed har tidligere været rundt på ungdomsuddannelserne i regionen med deres SikkerSexKaravane, og Sundhedscentret i Næstved har tidligere været ude på ungdomsuddannelserne med rygekampagner.

Erfaringerne fra samarbejdet om pilotprojekterne viser:

- Uddannelsesinstitutionerne er interesserede i at modtage indsatsen, og generelt opfattes forebyggelsesindsatsen vedrørende seksuel sundhed som relevant, og noget eleverne har behov for.
- Uddannelsesinstitutionerne modtager gerne ekspertise til indsatsen udefra.
- Produktionsskolels fleksible struktur og størrelse (med 40-100 elever) gør det forholdsvis let for dem at planlægge et arrangement.
- Tekniske skoler har fagkrav, en organisering og størrelse – op til flere tusinde elever, som fordrer logistik, koordinering og god tid til at få et arrangement tilrettelagt, så det kan blive indarbejdet i undervisningsplanen. Kontaktlærerstrukturen gør det imidlertid muligt at koordinere fx en temadag rimeligt effektivt.
- Nogle faglærere på tekniske skoler se ingen grund til, at eleverne skal opgive undervisningen for at deltage i et forebyggelsesarrangement om seksuel sundhed.
- Det er relevant for elever på grundforløb på tekniske skoler, men ikke for overbygningselever.
- Det er centralt at få etableret et samarbejde med en kontaktperson på hver skole, typisk en studievejleder eller kontaktlærer – nogle skoler har en kontaktperson på sundhedsområdet.

Indebærer uddannelsesinstitutionernes indsats mere end at fastlægge tidspunkt og koordinere elevernes deltagelse, viser erfaringerne fra Næstved, at det vanskeligt lader sig realisere. Her skulle en til to lærere fra hver ungdomsuddannelse deltage i et tre dages kursus, holde seksualundervisningsoplæg på en anden uddannelsesinstitution end deres egen, sammensætte undervisningsmateriale til brug for oplæg samt fungere som nøgleperson for seksuel sundhed på institutionen.

Projekterne/kommunerne har ikke beslutningskompetence i forhold til ungdomsuddannelserne, og det er ikke et lovmæssigt krav, at skolerne beskæftiger sig med forebyggelse og seksuel sundhed. Som det ses af erfaringerne fra Næstved, deltog kun enkelte lærere fra ungdomsuddannelsesinstitutionerne i det kursus, som Sundhedscentret tilbød, og i løbet af pilotprojektperioden er det blot lykkedes at få gennemført en indsats for elever på et 10. klasses center. En af spasmagerne forklarer det med, at det går stærkt på erhvervsskolerne med bl.a. ny undervisningsbekendtgørelse, og når der ikke er en eneste undervisningsfri dag hele efteråret, er det vanskeligt – selv på trods af dispensationen fra Sundhedscentret – at undervise på en anden skole. For at realisere det skulle Sundhedscentret måske samarbejde med medlemmerne om det planlægningsmæssige, fordi praktisk kan det være vanskeligt at arrangere for den enkelte nøgleperson.

En af hensigterne med projektet i Næstved har været uddannelse af nøglepersoner på den enkelte uddannelsesinstitution og at få etableret et ejerskab til emnet seksuel sundhed på den enkelte skole:

”Vilkårene er så forskellige på skolerne i forhold til at sætte sådan noget i gang. Og i respekt for, at lærerne selv arbejder der og står i det til daglig, så nytter det ikke, at jeg tager på fx teknisk skole og siger, at de skal samle alle smedene – så er de inde på 5 forskellige tidspunkter og på 5 forskellige niveauer. Vi skal være lidt ydmyge, fordi vi kommer med nogle emner, som ikke er fagligt relevante. Vi er nødt til at respektere, hvordan de enkelte institutioner er.”

Projektleder Sundhedscentret Næstved

Der er ikke tilstrækkelige erfaringer med denne metode, men den rejser for det første en diskussion om henholdsvis fordele og ulemper ved, at seksualunderviseren enten først og fremmest er en kvalificeret underviser eller først og fremmest er ekspert i seksuel sundhed. Kan en god og engageret underviser på ungdomsuddannelserne undervise andre typer af elever fra andre ungdomsuddannelser i seksuel sundhed? En af de uddannede spasmagere mener at have en barriere i forhold til at skulle undervise elever, som er væsentligt forskellige fra dem, hun til dagligt underviser.

For det andet en diskussion af, hvad det kræver af input i form af fx opdaterede undervisningsmaterialer og opfølgning af de tre dages SPASmagerkursus. For det tredje en diskussion af, hvordan det praktisk kan koordineres mellem nøglepersoner på de enkelte skoler i de nuværende strukturer på skolerne.

Opbygningen af et samarbejde mellem Næstved Kommunes Sundhedscenter og ungdomsuddannelserne tager tid. Når det heller ikke er lykkedes at gennemføre en indsats med seksualundervisning gennemført af en af medarbejderne i Sundhedscentret – skyldes det tilsyneladende også, at indsatsen ikke er tilstrækkeligt prioriteret i kommunen, og at der er få projektansatte medarbejdere til at varetage indsatsen. En model, hvor lærerne fra ungdomsuddannelserne selv forestår undervisning på en anden skole, fordrer som minimum tid til opkvalificering og opbakning fra Sundhedscentrets medarbejdere.

Ser vi specifikt på produktionsskolerne, er de interesserede i indsatsen og vurderer den særdeles relevant for deres målgruppe af unge, som også indeholder unge mødre, socialt udsatte unge og unge med anden etnisk baggrund end dansk. Skolerne har desuden et bredere perspektiv end det rent faglige formål. Fx fungerer produktionsskolen i Næstved som støttefunktion i forhold til ungdomsuddannelse for alle. Læreren har også en mentorrolle og står til rådighed også med de problemer, som eleverne har ud over det faglige og skolemæssige. Afgørende for produktionsskolerne er endvidere, at der er tale om et gratis arrangement.

Produktionsskolerne er struktureret fleksibelt, hvilket gør det forholdsvis enkelt for dem at arrangere en indsats om seksuel sundhed, når eksperter udefra tilbyder det. I Næstved-projektet er det ved evalueringens afslutning ikke lykkedes at gennemføre det aftalte arrangement på produktionsskolen på grund af projektmedarbejdernes sygdom og arbejdsskifte. Desuden har skolen i projektperioden været i en omorganiseringssfase bl.a. med udvidelse af elevtallet, hvorfor projekter ud over de rent faglige i perioden ikke har haft topprioritet.

Hvad angår organiseringen af indsatsen, peger projektlederne fra Odense på fordelene ved, at den forebyggende indsats til de unge på ungdomsuddannelserne kunne være kontinuerlig og fx blev tilbudt elever på grundforløbet på de tekniske skoler en gang årligt og eventuelt to gange årligt til elever på produktionsskoler og på et fast tilbagevendende tidspunkt på skoleåret.

5.2 At nå eleverne på deres ungdomsuddannelse

Målgruppen for indsatsen er elever, der har forladt folkeskolen, og er i gang med en ungdomsuddannelse eller er på produktionsskole og desuden lærere på uddannelserne. Elever på de gymnasiale uddannelser er ikke en del af målgruppen.

Projekterne har haft forskellige strategier til at nå gruppen af unge på ungdomsuddannelser. Center for Sex og Sundheds indsats har været rettet mod samtlige produktionsskoler og tekniske skoler i Region Syddanmark, altså et stort geografisk område med mange skoler og skoleafdelinger. De anvendte metoder er afprøvet på den lidt yngre målgruppe og centret er karakteriseret som central aktør netop på seksuel sundhed. Sundhedshus for unge (Lysthuset) har fokuseret på at nå eleverne på ungdomsuddannelserne i Århus-området også primært produktionsskoler og tekniske skoler, men også en del andre skoler. Der har været en bred vifte af forskellige metoder både de mere traditionelle og afprøvede – foredrag og ung-til-ung – og også de kreative og tekniske, nemlig teatermonologer, film og lydinstallationer. Organisationen er på samme måde en af de centrale aktører på seksuel sundhed. I Næstved Sundhedscenter har strategien været væsentligt anderledes; Målgruppen har parallelt til Århus været elever på ungdomsuddannelserne i Næstved Kommune. Metoden har været seksualundervisning, men væsentligt forskellig fra de to andre projekter. Der er satset på opkvalificering af nøglepersoner/lærere fra ungdomsuddannelserne, som så skulle forestå seksualundervisningen for elever på andre skoler og desuden fungere som rådgivere for elever fra egen skole med behov for vejledning inden for seksuel sundhed.

På baggrund af projektledernes registrering af deres aktiviteter samt interview med projektlederne ser vi i dette afsnit på, i hvilken udstrækning det er lykkedes for projekterne at nå målgruppen af elever på ungdomsuddannel-

serne. Er der gennemført en indsats på de ungdomsuddannelser, som var intentionen? Og hvordan er erfaringerne med opkvalificering af lærere på uddannelserne?

Center for Sex og Sundhed i Odense har i efteråret 2007 fra september til december gennemført en indsats i Region Syddanmark på 14 produktions-skoler, hvor i alt cirka 500 elever har deltaget, på 11 tekniske skoler/EUC (afdelinger) med deltagelse af cirka 1.170 elever og 2 landbrugsskoler med i alt 115 elever. I alt har cirka 1.800 elever på i alt 27 skoler deltaget i en temadag om seksuel sundhed. Ved de store uddannelsesinstitutioner er besøget foregået over 2-3 dage – således har forskellige hold på de tekniske skoler med mange elever kunnet deltage. Det maksimale antal deltager pr. temadag har været 100 elever. Kun få skoler har takket nej til tilbuddet og ikke af manglende interesse, men fordi de ikke har haft mulighed for at planlægge temadagen inden for projektperioden.

Sundhedshus for unge (tidligere Lysthuset) i Århus har i efteråret 2007 gennemført en indsats på 3 produktionsskoler (150 elever), på 3 tekniske skoler/EGU (425 elever), Social- og sundhedsskole (25 elever) og htx (70 elever). Således har i alt cirka 670 elever på 8 ungdomsuddannelser deltaget i *Viden til tiden* arrangementet. Det lykkedes ikke at gennemføre arrangementet på handelsgymnasiet og Dansk Center for Jordbrugsuddannelse, bl.a. fordi det inden for tidsperioden ikke var muligt at etablere kontakt og opnå godkendelse til at gennemføre det.

I Næstved har målgruppen været cirka 1.300 elever fordelt på teknisk skole (1.000 elever), Social- og sundhedsskolen og Pædagogisk grunduddannelse (PGU-grundforløb) med i alt cirka 100 elever, 10'eres 130 elever og produktionsskolens 100 elever samt de 15 elever i Eklassen – erhvervsklassen, som kan karakteriseres som bogligt og socialt svage drenge. Spasmagerundervisningen er gennemført for cirka 130 elever på 10. klasses centret.

Samarbejdet mellem 10. klasses centret og Sundhedscentret har set fra skolens side fungeret godt og bygger på en tradition for samarbejde. På skolen indgår seksualundervisningen fra en af Sundhedscentrets medarbejdere i en emneuge om sex og sundhed på skolen. På de øvrige institutioner er der ikke gennemført en indsats for eleverne. Et sted var det planlagt, men oplægs-holderen blev syg den pågældende dag og arrangementet derfor aflyst. På de øvrige institutioner er det ikke lykkedes for nøglepersonerne at tilrettelægge og gennemføre undervisning for eleverne. Det var hensigten, at nøglepersonerne skulle gennemføre et undervisningsforløb for elever på en anden uddannelse end den, de selv er tilknyttet, og denne måde at organisere indsatsen på har ikke fungeret.

Det kan således konkluderes, at det er lykkedes for pilotprojekterne i Odense og Århus at komme ud til eleverne på ungdomsuddannelserne med en

forebyggende indsats. Og eleverne har tilsyneladende også deltaget i arrangementerne, idet der kun er minimale afvigelser i antallet af elever på skolerne og det antal deltagere, projektlederne har registreret.

Eleverne fra teknisk skole fremhæver vigtigheden af, at arrangementet er skemalagt, og at der skrives fravær, hvis de ikke deltager. Havde det ikke været sådan, ville de ikke have valgt at deltage, men ville i stedet have brugt tiden fx på den projektopgave, de var i gang med eller de lektier, de ikke lige havde fået lavet. Informationerne om, hvad det handlede om kunne, set fra elevernes perspektiv, være bedre:

”I grundskolen er der undervisningspligt, og der er mulighed for at lukke døren, og alle eleverne kommer. På ungdomsuddannelserne er det mere diffust, og eleverne kommer og går mere. Skolerne har ikke så faste rammer, og det er en udfordring.”

Projektleder Næstved Sundhedscenter

Hvad angår målgruppen af lærere fra skolerne har 65 lærere fra 8 produktionskoler og 5 fra en landbrugsskole deltaget i et foredrag for lærere arrangeret af Sex og Sundhed i Odense. Der har ikke været tilstrækkelig tilslutning af lærere til SPASmageruddannelsen i Næstved.

5.3 Et kommunalt perspektiv

Seksuel sundhed på ungdomsuddannelserne synes at være et perifert indsatsområde i kommunerne generelt. Det er der for så vidt ikke noget nyt i. Tidligere, da indsatsen hørte under de nu nedlagte amter, modtog eleverne på ungdomsuddannelserne tilsyneladende også et minimalt tilbud, fx bliver der i interviewene nævnt, at indsatsen på nogle uddannelsesinstitutioner var begrænset til en plakat.

Ifølge sundhedslovens § 119 har kommunalbestyrelsen ansvaret for vedretagelse af kommunernes opgaver i forhold til borgerne at skabe rammer for en sund levevis. Desuden etablerer kommunalbestyrelsen forebyggende og sundhedsfremmende tilbud til borgerne. Hvad angår seksualundervisning, har kommunerne ansvaret for den seksualundervisning, der foregår i folkeskolerne, og de har mulighed for at lave indsatser på ungdomsuddannelserne.

Ifølge Sex og Samfund har de færreste kommuner en plan for området. I nogle kommuner sidder kun en enkelt eller få medarbejdere med ansvar for forebyggelse.

Et par sundhedschefer, som vi i forbindelse med denne undersøgelse har været i kontakt med, understreger, at børn og unge er prioriteret i kommunens sundhedspolitik, men også at der især er en indsats blandt folkeskoleelever.

Nogle kommuner har selv overtaget den forebyggende indsats over for elever på ungdomsuddannelser efter kommunalreformen. Andre køber sig til den af fx Center for Sex og Sundhed i Odense. I Kolding Kommune er der samarbejdet med Center for Sex og Sundhed om indsatsen på folkeskoleområdet, og til de unge på bl.a. de tekniske skoler er der ansat en medarbejder på 15 timer til at gennemføre først en spørgeskemaundersøgelse om seksuel sundhed blandt eleverne og herefter forestå målrettede events på skolerne. Det vurderes, at behovet for en forebyggende indsats inden for seksuel sundhed er relevant, men at det sandsynligvis vil kræve lovgivning på området, hvis den skal gennemføres konsekvent og kontinuerligt på samme måde som på folkeskoleområdet. Erfaringerne fra Kolding viser, at underviseren bør være ekstern, engageret i emnet, ung og fungere i samarbejde med en nøgleperson på skolen.

Kontaktpersonen på uddannelsesinstitutionerne kunne oplagt være den person, som på produktionsskolerne eventuelt også har som funktion at varetage modtagelsen af nye elever, eller som har en funktion for eleverne mere bredt end det rent faglige og skolemæssige. På de tekniske skoler er der kontaktlærerordningen, som ville kunne tilgodese denne samarbejdsfunktion.

6 Litteraturliste

Center for Sex og Sundhed, 2007: *Seksualundervisning – inspiration og metoder*.

Center for Sex og Sundhed: *Om kærlig, sex og alt det der*.

Center for Sex og Sundhed: *Don't fuck it up*.

Center for Sex og Sundhed: *Undervisningsmanual i seksualitet – ungdomsuddannelserne*.

Center for Sex og Sundhed: *En evaluering af Ung-til-Yngre*.

Center for Sex og Sundhed: *Temadag om unge og sex – lærervejledning*.

Center for Sex og Sundhed: *Introduktionsmateriale til Ung-til-Yngre*.

Christensen, Eisenhard m.fl., 2002: *Erfaringsopsamling af metoden Ung-til-Ung*. Ålborg Kommunes Ungdomscenter.

Henriksen, Claus Syberg og Marianne Malmgren, 2004: *Evaluering af "Du bestemmer" – et tilbud til elever på tekniske skoler i Københavns Kommune*. CASA.

Høge-Hazelton, Bibi, 2003: *Ung-til-Ung som forebyggende metode inden for feltet forebyggelse af alkohol- og stofmisbrug*. Center for Ungdomsforskning, RUC.

Knudsen, Lisbeth B., 2007: *UNG2006 – 15-24-åriges seksualitet – viden, holdninger og adfærd*. Ålborg Universitet.

Malmgren, Marianne, 2001: *SikkerSexKaravanen – evaluering af et mobilt forebyggelsesprojekt*. CASA.

Sandholdt, Mia, 2007: *Viden til tiden – afrapportering*. Lysthuset i Århus.

Sundhedsstyrelsen, 2006: *Sundhedsstyrelsens kommentarer til evalueringen af Abortbehandlingsplanen*. www.sst.

Sundhedsstyrelsen, 2007: *Legalt provokerede aborter 2006 (foreløbig opgørelse)*. Sundhedsstyrelsen, 2007: 8.

Sundhedsstyrelsen, 2007: *Legalt provokerede aborter fordelt på etnicitet 2000-2005*. Sundhedsstyrelsen, 2007:02.

Bilag

Spørgeskema

Spørgeskema

Temadag om seksuel sundhed

Spørgeskemaet handler om, hvad du har fået ud af at deltage i temadagen om seksuel sundhed. Når du har besvaret det, bedes du aflevere det til de unge undervisere. Det er CASA (Center for Alternativ Samfundsanalyse), som gennemfører spørgeskemaundersøgelsen for Sundhedsstyrelsen.

1. Lærte du noget nyt gennem?

Sæt et kryds i hver række

	Jeg deltog ikke	Jeg lærte meget	Jeg lærte noget	Jeg lærte ingenting
Det fælles foredrag	☐	☐	☐	☐
Ung-til-Yngre dialogen	☐	☐	☐	☐

2. Hvilke dele af temadagen gav dig noget at tænke over?

Sæt et kryds i hver række

	Gav mig meget at tænke over	Gav mig noget at tænke over	Gav mig ingenting at tænke over
Fælles oplæg	☐	☐	☐
Ung-til-Yngre dialogen	☐	☐	☐

3. Hvor underholdende synes du, de enkelte dele af temadagen var?

Sæt et kryds i hver række

	Meget underholdende	Noget underholdende	Slet ikke underholdende
Fælles oplæg	☐	☐	☐
Ung-til-Yngre dialogen	☐	☐	☐

4. Hvad synes du alt i alt om temadagen?

Positivt indtryk
😊

5

4

3

2

1

Negativt indtryk
☹️

5. Hvad synes du alt i alt om de forskellige dele af temadagen?

Giv karakter fra 1 til 5, hvor 5 er mest positivt

	Sæt et kryds i hver række				
	Positivt ☺ 5	4	3	2	Negativt ☹ 1
Fælles oplæg	☐	☐	☐	☐	☐
Ung-til-Yngre dialogen	☐	☐	☐	☐	☐
Pjecerne	☐	☐	☐	☐	☐
Uddeling af kondomer	☐	☐	☐	☐	☐

6. Udsagn om hvad du fik ud af temadagen

	Sæt et kryds i hver række		
	Ja	Nej	Ved ikke
a. Temadagen har givet mig noget at tænke over	☐	☐	☐
b. På temadagen diskuterede vi emner, som var vigtige for mig ..	☐	☐	☐
c. Jeg er blevet mere afklaret med mine egne grænser	☐	☐	☐
d. Det gik for tæt på mine egne grænser	☐	☐	☐
e. Jeg ved mere om andres holdninger til sex	☐	☐	☐
f. Jeg vidste det hele i forvejen	☐	☐	☐
g. På temadagen har jeg alt i alt fået mere viden om sex	☐	☐	☐
h. På temadagen har jeg alt i alt fået mere viden om sundhed	☐	☐	☐

7. Lærte du på temadagen noget nyt om...

	Sæt et kryds i hver række		
	Ja, meget	Ja, noget	Nej
a. Prævention	☐	☐	☐
b. Sexsygdomme	☐	☐	☐
c. Kærester	☐	☐	☐
d. Porno	☐	☐	☐
e. Abort	☐	☐	☐
f. Utroskab	☐	☐	☐
g. Påsætning af kondom	☐	☐	☐
h. Ansvar og respekt	☐	☐	☐
i. Orgasme	☐	☐	☐
j. Onani	☐	☐	☐
k. Homoseksualitet	☐	☐	☐
l. Kærlighed	☐	☐	☐

8. Var der emner, du synes manglede?

Kun et kryds

Nej

Ja.....

Hvis ja, skriv hvilke: _____

9. Her kan du skrive ris og ros om temadagen:

10. Har du mindst bestået folkeskolens 9. klasses afgangsprøve?

Kun et kryds

Nej

Ja.....

11. Er du startet på en eller flere uddannelser uden at færdiggøre?

Gerne flere kryds

Nej

Ja, 10. klasse.....

Ja, hf.....

Ja, gymnasium/htx/hhx

Ja, anden uddannelse – skriv hvilken: _____

12. Er du...

Pige

Dreng.....

13. Hvor gammel er du?

_____ år

14. Er du født i Danmark?

Kun et kryds

- Nej.....
- Ja.....
-

15. Hvor er dine forældre født?

To kryds

- Min mor er født i Danmark
- Min mor er født i et andet land – skriv _____.....
- Min far er født i Danmark
- Min far er født i et andet land – skriv _____
-

16. Hvem har du mest boet sammen med indtil nu eller indtil du var 18 år?

Kun et kryds

- Mest hos begge forældre
- Mest hos far
- Mest hos mor
- Mest på anden måde (fx på institution, hos plejeforældre) skriv:

-

17. Må vi kontakte dig for at høre, om du kan deltage i et gruppeinterview?

Kun et kryds

- Nej, I må ikke kontakte mig
- Ja, I må gerne kontakte mig på følgende tlf.nr.: _____
-

Tak for besvarelsen

